

1. ☒ Ούλφ Πάλμε & Επάφου & Χρυσίππου 1
Ζωγράφου, ☎ 210 74 88 030
2. ☒ Φανερωμένης 13
Χολαργός, ☎ 210 65 36 551
www.en-dynamei.gr

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ-ΜΑΡΤΙΟΣ 2022

ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Α' ΟΜΑΔΑ

A.1.

1-γ, 2-δ, 3-α, 5-β, 7-ε

A.2.

α) Η φύση και η μέθοδος της εξαπόλυσης συστηματικών διώξεων κατά των Ελλήνων του Πόντου από τους Νεότουρκους και τους Κεμαλικούς, ενώ έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τη γενοκτονία των Εβραίων, έχει δύο βασικές διαφορές, κατά τον Π. Ενεπεκίδη. Δεν έχει καμία ιδεολογική, κοσμοθεωρητική ή ψευδοεπιστημονική θεμελίωση περί γενετικής, ευγονικής και αρίας ή σημιτικής φυλής. Εξυπηρετούσε μόνο τη συγκεκριμένη πρακτική σκοπιμότητα της εκκαθάρισης της Μ. Ασίας από το ελληνικό στοιχείο. Οι εξορίες των κατοίκων ολόκληρων χωριών, οι εξοντωτικές εκείνες οδοιπορίες μέσα στο χιόνι των γυναικόπαιδων και των γερόντων -οι άνδρες βρίσκονταν ήδη στα τάγματα εργασίας ή στο στρατό- συνετέλεσαν ώστε πολλοί να πεθάνουν από τις κακουχίες.

β) Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

B.1.

α) Οι πεδινοί, κατά την Εθνοσυνέλευση του 1862-64 είχαν ως ηγέτη τον Δημήτριο Βούλγαρη, ο οποίος υπονόμει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Με παρεμβάσεις στο στρατό επιχείρησε τη δημιουργία σώματος «πραιτωριανών» για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Εμπόδιο στις επιδιώξεις του

στάθηκαν πολιτικές ομάδες και θεσμοί. Ο Βούλγαρης έβρισκε οπαδούς ανάμεσα σ' εκείνους που είχαν διοριστεί παράνομα στο στρατό ή στο δημόσιο, και φοβούνταν μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας, σε άνεργους πτυχιούχους και στους μικροκαλλιεργητές.

β) Οι ηγεσίες των κομμάτων παρουσίαζαν τώρα μεγάλη διάθεση για καταστρατήγηση του συντάγματος και ενίσχυση των μηχανισμών καταστολής, για τους εξής λόγους:

- 1.Επιδίωκαν να εξουδετερώσουν τον πολιτικό αντίπαλο, με κάθε μέσο.
- 2.Υποχρεώνονταν να έρθουν σε συνεννόηση με «ομάδες» αξιωματικών της επιλογής τους και να αποδεχτούν τα αιτήματά τους.
- 3.Πίστευαν ότι τα σύνθετα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα θα τα έλυne καλύτερα μία ισχυρή εκτελεστική εξουσία και
- 4.Αναζητούσαν μεθόδους αστυνόμευσης για να αποσοβήσουν κοινωνικές συγκρούσεις.

B.2.

Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπλαση των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

Το ελληνικό τυπογραφείο, το οποίο εγκαταστάθηκε το 1880 στην Τραπεζούντα, συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης και την προετοιμασία ενός αγωνιστικού κλίματος για την αντικατάσταση του οθωμανικού καθεστώτος από ένα ελεύθερο και δημοκρατικό πολίτευμα.

B' ΟΜΑΔΑ

Γ.1. Ο ξεριζωμός των Ελλήνων της Μικράς Ασίας μετά την κατάληψη της Τραπεζούντας από τους Νεότουρκους οδήγησε για πρώτη φορά τους Ποντίους της Διασποράς να οργανωθούν σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας καθώς επίσης και στις πόλεις του εξωτερικού.

Ειδικότερα, στην Ευρώπη πρωτεργάτης του αγώνα ήταν ο Κ. Κωνσταντινίδης, ο οποίος από τη Μασσαλία με διαδοχικά υπομνήματα ενημέρωνε τις συμμαχικές δυνάμεις για την τραγική κατάσταση που επικρατούσε στον Πόντο. Ο ίδιος επίσης τύπωσε και κυκλοφόρησε χάρτη που όριζε τα σύνορα της προτεινόμενης ποντιακής δημοκρατίας. Αυτό το χάρτη τύπωσε και σε απλό σχήμα ταχυδρομικού δελτίου (καρτ-ποστάλ) με γραπτό κείμενο στα γαλλικά: «Πολίτες τον Πόντου ξεσηκωθείτε! Θυμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματα σας για τη ζωή και την ανεξαρτησία»⁴⁰. Η ρωσική επανάσταση ξεσήκωσε τους Έλληνες του Πόντου για το δικό τους εθνικό αγώνα, ενώ στο πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο, που οργανώθηκε στη Μασσαλία τον **Ιανουάριο/Φεβρουάριο** του 1918, ο ίδιος ο Κ. Κωνσταντινίδης, με τηλεγράφημα που έστειλε **στον επίτροπο εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Λέοντα Τρότσκι**, ζήτησε επίσημα την υποστήριξη της **Σοβιετικής Ένωσης**⁴¹. **Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την πρώτη πρωτογενή πηγή, καλούσε τη Σοβιετική Ένωση να υποστηρίξει τον αγώνα των Ποντίων να αναλάβουν την τύχη του Πόντου, ώστε να μην περιέλθει εκ νέου υπό τουρκικό έλεγχο μετά την απόσυρση των ρωσικών στρατευμάτων. Διατύπωσε παράλληλα την επιθυμία των Ποντίων για τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης Ποντιακής Δημοκρατίας που θα εκτεινόταν από τα ρωσικά σύνορα μέχρι τη Σινώπη, ζητώντας και ελπίζοντας σε δυναμική στήριξη των Ρώσων.**

Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πιέστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων, και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. **Αναλυτικότερα, στο τηλεγράφημα του Βενιζέλου προς την Εθνοσυνέλευση των Ποντίων στο Βατούμ, που αποτελεί πρωτογενή πηγή, εξηγεί τους λόγους αυτής του της απόφασης. Υποστήριξε συγκεκριμένα ότι γνώριζε πως η απόφασή του να συμπεριληφθεί το βιλαέτι της Τραπεζούντας στην Αρμενική Δημοκρατία δεν ήταν αποδεκτή από τους Ποντίους, επισημαίνοντας ότι δεν θα μπορούσε να τους επιβάλει μία λύση την οποία απέρριπταν. Ωστόσο, θεωρούσε ότι αυτή η λύση ήταν η μοναδική επιλογή, καθώς η θέση των Ποντίων για δημιουργία Ποντιακής Δημοκρατίας με 2 εκατομμύρια ποντιακό πληθυσμό δεν συγκέντρωνε ελπίδες επιτυχίας. Έτσι, υπήρχαν, σύμφωνα με τον Βενιζέλο, δύο διαθέσιμες επιλογές: η παραμονή του Πόντου στο τουρκικό κράτος ή η υπαγωγή του στο αρμενικό. Η πρώτη λύση χαρακτηρίστηκε φιλόδοξη και ενείχε τον κίνδυνο του εκτουρκισμού των Ποντίων από του τουρκικό κράτος. Επομένως, η μοναδική ασφαλής και συμφέρουσα επιλογή ήταν η υπαγωγή των Ποντίων στο αρμενικό κράτος. Αυτή η επιλογή, σύμφωνα με τον πρωθυπουργό της χώρας, θα έδινε στους Ελληνοποντίους δυνατότητες ανάπτυξης και προόδου.**

Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποιήσαν στο Μπακού, στο Κρασοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης.

Δ.1. Όσο οι Έλληνες ήταν υπόδουλοι, σε γενικές γραμμές τηρούσαν κοινή στάση απέναντι στον κατακτητή. Όταν άρχισε η εκδίωξη των Τούρκων, άρχισαν οι συγκρούσεις μεταξύ των μέχρι τότε ομονοούντων. Το βασικότερο ζήτημα αφορούσε το ποιος και πώς θα διαχειριζόταν την εξουσία.

α) Η διαμάχη αυτή συνδέεται με την κάθοδο του Δημητρίου Υψηλάντη στην επαναστατημένη Πελοπόννησο, ως πληρεξουσίου του αδελφού του Αλεξάνδρου, Γενικού Επιτρόπου της Φιλικής Εταιρείας, με σκοπό την ανάληψη της ηγεσίας της Επανάστασης. **Όταν ο Υψηλάντης έφτασε στην Ύδρα, οι πρόκριτοι, σύμφωνα με την δευτερογενή πηγή Α, τον αναγνώρισαν, αρχικά, ως απεσταλμένο. Από εκεί κατευθύνθηκαν στο Άστρος, όπου συνάντησε τα μέλη της γερουσίας, τους προκρίτους της Ρούμελης και του Μοριά, όπως και των νησιών, τους στρατιώτες και τους οπλαρχηγούς και όλοι μαζί πια έφτασαν στα Βέρβενια (στην Αρκαδία) με σκοπό να συσκεφθούν για την οργάνωση της διοίκησης.** Ωστόσο, οι Πελοποννήσιοι είχαν ήδη ορίσει από μόνοι τους κυβερνητικά όργανα τοπικής εμβέλειας. **Μάλιστα όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο κείμενο Α' της ιστορικής πηγής, οι «ολιγαρχικοί», όπως προσδιορίζονται οι πρόκριτοι, αρνήθηκαν να του παραχωρήσουν το δικαίωμα να ηγείται εκείνος της Επανάστασης με την πρόφαση ότι δε νομιμοποιείται να παρουσιάζεται ως αρχηγός στο όνομα της Αρχής. Επιπλέον αξίωσαν να επικυρώσει την Γερουσία τους, διατηρώντας για τον εαυτό του απλώς μια γενική εποπτεία των υποθέσεων του Αγώνα και των στρατευμάτων, τα οποία βέβαια θα διοικούνται από συγγενείς και οικείους, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Γερουσίας, η οποία επρόκειτο να αποτελέσει και το συμβούλιό του.** Από την πλευρά του ο Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει ένα δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», που θα του επέτρεπε να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και πολιτική εξουσία στα χέρια του. Ο Υψηλάντης μάλιστα πρότεινε τη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης, ώστε να εξασφαλιστούν οι οικονομικοί πόροι για τη συνέχιση του αγώνα και η πειθαρχία στο στράτευμα. **Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το κείμενο Α' απαιτήσε να οριστεί ο ίδιος «υπέρτατος άρχων» αναλαμβάνοντας καθήκοντα αρχιστρατήγου, ως πληρεξούσιος της Αρχής, διοικώντας με απόλυτη εξουσία σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο. Επίσης, εισηγήθηκε την αντικατάσταση της Γερουσίας από ένα συμβουλευτικό σώμα που θα αναλάμβανε τον ανεφοδιασμό της επανάστασης.** Όπως ήταν αναμενόμενο οι πρόκριτοι δεν το αποδέχθηκαν και

με δυσκολία αποσοβήθηκε η σύρραξη. Η αντίθεση μεταξύ των δύο πλευρών άλλωστε δεν είχε ως αντικείμενο μόνο το ποιος θα κατείχε πραγματικά την εξουσία, αλλά αφορούσε και τη δομή τού υπό ίδρυση κρατικού οργανισμού. Από τη μια ο Υψηλάντης θεωρούσε ότι οι τοπικιστικές τάσεις αποτελούσαν εμπόδιο για την οργάνωση του Αγώνα, ενώ από την άλλη οι πρόκριτοι, έχοντας διαφορετικές επιδιώξεις, ήθελαν να είναι όλοι υπεύθυνοι για όλα. Συγκροτήθηκαν λοιπόν οι πρώτες παρατάξεις.

β) Στη Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρους, το 1823, ο ανταγωνισμός για την εξουσία πήρε μεγάλες διαστάσεις. Συγκροτήθηκαν δύο ισχυρά κόμματα, των προκρίτων και των κλεφτοκαπεταναίων. Οι τελευταίοι είχαν αποκτήσει μεγάλη δύναμη μετά τις πρώτες πολεμικές επιτυχίες, **και σύμφωνα με το κείμενο Β' είχαν καταστεί φυσικοί αρχηγοί του επαναστατημένου λαού. Έτσι, συγκρούονται με τους κοτσαμπάσηδες, που σε καμιά περίπτωση δεν επιθυμούσαν να αποποιηθούν την ισχύ που κατείχαν για αιώνες.** Προσπάθησαν, λοιπόν οι πρόκριτοι να εκμηδενίσουν αυτή τη δύναμη, υποστηρίζοντας ότι η ηγεσία της επανάστασης ανήκει σε εκείνους που ξέρουν να κάνουν πολιτικούς χειρισμούς. Οι κλεφτοκαπεταναίοι αντέτειναν ότι η εξουσία ανήκει σ' εκείνους που διεξάγουν τον πόλεμο. Οι πρόκριτοι κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν την εξουσία στα χέρια τους, καταλαμβάνοντας εκείνοι τις κυβερνητικές θέσεις. Ακολούθησε διχασμός, καθώς κυριάρχησαν προσωπικές φιλοδοξίες, το φατριαστικό και τοπικιστικό πνεύμα.

γ) Ο διχασμός εξελίχθηκε σε εμφύλιο πόλεμο πρώτο εξάμηνο του 1824. **Όπως χαρακτηριστικά παρουσιάζεται στο κείμενο Β', που αποτελεί δευτερογενή πηγή η πρώτη περίοδος του εμφυλίου εκδηλώνεται αρχικά σαν σύγκρουση του στρατιωτικού κόμματος της «μαχαιροκρατίας», που αντιπροσωπεύεται κυρίως από τον Κολοκοτρώνη, με το κόμμα των πολιτικών, «των καλαμαράδων» όπως χαρακτηρίζονται στο κείμενο της ίδιας πηγής. Στην πρώτη φάση επικρατούν οι ισχυροί πρόκριτοι της Πελοποννήσου, κυρίως της Αχαΐας, δηλαδή ο Ζαΐμης και ο Λόντος που είχαν ερείσματα στην κυβέρνηση Κουντουριώτη. Μετά την επικράτηση των προκρίτων, η διαμάχη τελείωσε με αμνηστία. Ωστόσο, το δεύτερο εξάμηνο του 1824 δημιουργήθηκαν νέα αντιμαχόμενα στρατόπεδα, τα οποία συγκροτήθηκαν αυτή τη φορά με τοπικιστικά κριτήρια. Το ένα αποτελούσαν Πελοποννήσιοι πρόκριτοι και στρατιωτικοί, και το άλλο Υδραίοι και Σπετσιώτες, υποστηριζόμενοι από Ρουμελιώτες οπλαρχηγούς. **Πληροφορίες για τη δεύτερη φάση παρέχονται στο κείμενο Γ' που συνδυάζει στοιχεία πρωτογενούς και δευτερογενούς πηγής στο οποίο τονίζεται ότι η δεύτερη φάση ξεκινά, όταν μετά τον Μάιο του 1824, διάφοροι Πελοποννήσιοι ηγέτες άρχισαν να καλούν σε ανταρσία εναντίον της επαναστατικής ηγεσίας. Συγχρόνως, οι αντίπαλοί τους, με επικεφαλής τους αδερφούς Κουντουριώτη και τον Ιωάννη Κωλέττη, προσπαθούσαν να εντάξουν στο στρατόπεδό τους Στερεοελλαδίτες οπλαρχηγούς διοχετεύοντας τους επιστολές στις οποίες τόνιζαν τοπικιστικές διαφορές.****

Ενδεικτική μάλιστα της πόλωσης, είναι η επιστολή του Ιωάννη Κωλέττη, του μετέπειτα πρωθυπουργού της Ελλάδος, που παρατίθεται στο κείμενο Γ', με την οποία καλεί τους ρουμελιώτες οπλαρχηγούς σε συνασπισμό εναντίον των προκρίτων της Πελοποννήσου, οι οποίοι σύμφωνα πάντα με τον Κωλέττη, μετά τις στρατιωτικές επιτυχίες τους προσπαθούν να αντικαταστήσουν την παλαιότερη πολιτική ιεραρχία, δηλαδή τους Τούρκους μπέηδες και αγάδες. Έτσι, παροτρύνει τους Ρουμελιώτες να κατεβούν στην Πελοπόννησο και να λεηλατήσουν τις περιουσίες των Πελοποννησίων, αφενός γιατί το δικαιούνται δεδομένου ότι αγωνίζονται χωρίς τα απαραίτητα εφόδια και αφετέρου τάζοντας τους πλουτισμό από τα δάνεια που συνήψε η κυβέρνηση. Ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος, πρωτοφανής σε αγριότητα, τελείωσε με νίκη των νησιωτών.

Έτσι, κατά το 1825 στο στρατόπεδο των νικητών άρχισαν να διαμορφώνονται τα μελλοντικά ξενικά κόμματα.